

exceptis excipiendis

Генрі Лайон
ОЛДІ

Де батько твій,
Адаме?

Генри Олди

Вкласти душу

«Автор»

1996

Олди Г. Л.

Вкласти душу / Г. Л. Олди — «Автор», 1996

ISBN 978-5-457-11168-4

ISBN 978-5-457-11168-4

© Олди Г. Л., 1996

© Автор, 1996

Содержание

* * *	5
Конец ознакомительного фрагмента.	11

Генри Лайон Олди Вкласти душу

* * *

Світанок пах приреченістю.

Ще перш ніж розплющити очі, Мбете Лакемба, спадковий жрець Лакемба, здавна званий Старим Лайком, відчув тухлий присмак фатуму. Дні долі завжди починаються зі світанку, за цим їх не відрізниш від решти днів, що низкою пробігають повз людей, а ті смішно розчепірюють руки, аби упіймати вітер, і махають наосліп – пропускаючи найважливіше. Протяг змією слизнув до будинку, несучи в зубах скривавлений клопоть плоті північно-східного бризу, і солоний запах моря сягнув ніздрів Мбете Лакемби. Інших запахів, не рахуючи тухлятини фатуму, жрець не знав – єдину в своєму житті дальню подорож, що зв'язала два острови – оточений рифами Вату-вара із цим зіпсутим цивілізацією уламком, що біля узбережжя Південної Кароліни – упертий Лакемба відбув морем. Так, панове, саме морем, хоча західні Мбаті-воїни з великими зірками на погонах пропонували заощадити час і полетіти літаком. Напевно, замість зірок їм слід було розмістити на погонах циферблат годинника, тому що вони все життя боялися згаяти час. Невдахи – так вони звали тих, чий час сипався крізь пальці. А за успіх мали латунні зірки, гідну пенсію і смажену індику; західні Мбаті народжувалися старими, навиятку лежали в пелюшках, схожих на мундири, і звали це успіхом.

Мбете Лакемба відірвав потилицю від дерев'яного узголів'я і, крекчучи, став підніматися. Більшість берегових фіджійців на схилі віку схильні до повноти, і жрець не був винятком. Колись ставний, кремезний, зараз Лакемба зігнувся від років і подвоєної ваги, а з-за драглистого бурдюка живота рухався перевалюючись, як дурна свійська птиця. Втім, обличчя його, мов витесане з пористого каменя скель Вату-вара, не змінилося – ті самі високі вилиці, довгий прямий ніс, крупні риси... таке обличчя в огрядного старигана дивувало, і місцеві рибалки потай схрещували пальці й відводили погляди, зустрівшись очима з острогою незмигних чорних очей Старого Лайка. Рибалки дивилися телевизор і любили своїх дружин під крики програвача компакт-дисків, у рибалок були медична страховка й будинки, що тхнули пластмасою, але в морі хвилі розгойдували човни, а нічне небо байдуже поглядало згори на блаженські торохткі шкаралупи, що їхнє ляцання дарма котилося простором, і медична страховка здавалася чимось незначним, як мурашка на рукаві, а слова Старого Лайка про мусон опівночі – гласом пророка перед уклінними послідовниками.

Потім рибалки поверталися додому, і Уїтні Хьюстон допомагала їм любити своїх дружин, гучно скаржачись на самотність із темниці програвача.

Намагаючись не розбудити матінку, яка безформною купкою ганчір'я дрімала в кутку біля земляної печі, Мбете Лакемба вийшов надвір. Сторонній спостерігач відзначив би дивовижну, як на вік і поставу кульгавого жерця, безшумність його ходи, та в будинку Старого Лайка одвіку не водилося сторонніх, особливо перед світанком. Старий мерзлякувато здригнувся, зняв з мотузки висохлий за ніч одяг і почав натягувати брезентові штани із кишнями на дупі, які досі викликали у нього подив. Ці кишені дивували жерця багато років підряд, бо дупа потрібна розсудливій людині, щоб на ній сидіти, а не тримати різний мотлох, сидіти на якому незручно, ба навіть боляче, чи ти порядна людина з Вату-вара, чи ти ловець успіху в зоряних погонах або рибалка, який вірить водночас у забобони й у медичну страховку.

Мабуть, значно більше був вартий подивування той факт, що штани Лакемби не промкли від ранкової роси – але це дурниці, якщо знаєш слова Куру-ндуандуа; а ось кишені на дупі...

Почухавши волохате черево, що радісно перевалилося через вузький шкіряний ремінець, Мбете Лакемба притулився до огорожі й шумно втягнув ніздрями повітря. Ні. Світанок як і раніше пах приреченістю. Навіть сильніше, ніж при пробудженні. Так вже було, коли на рідному Вату-вара жерцю довелося стати до бою із двохвостим Змієм Туа-ле-іта, духом Стежки Мертвих, який беззаконно потяг душу правильної людини, йому не належну. Білий священик хотів було відвезти Лакембу до шпиталю, він торочив про милосердя, а потім почав проклинати дурнів зі шкірою кольору шоколаду «Согопа», бо не розумів, як може здоровий хлоп більше тижня лежати нерухомо з холодними руками і ногами, лиш зрідка хапаючи себе за горло; а в Туа-ле-іту білий священик не вірив, що дивина як на жерця, навіть якщо той носить дивний комірець і називає Батька-Нденгеї то Христом, то Єговою.

На щастя, матінка Мбете Лакемби не дозволила відвезти сина в госпіталь св. Магдалини, інакше двохвостий Туа-ле-іта не тільки заковтнув би вкрадену душу разом з жерцем (той задихнувся б під кисневою маскою), а й любісінько повеселився б собі із західними Мбаті. Хоча крики білого священика, що розполохали духів-покровителів, не минулися безслідно: за місяць після того, як жрець прокинувся на світанку від знайомого запаху, забутий острівець Вату-вара знадобився зоряним поганам для їх гучних ігор. Світанок був правильним – після забав західних Мбаті-воїнів лишається випалений камінь, гнилі телята з роздутими животами і шури розміром з добру свиню, які тішать своїм писком духа Стежки Мертвих.

Але думка жерця нікого не хвилювала, тому що західний Мбаті з найбільшою зіркою і без того потай засуджував марнотратство уряду: він вважав, що переселення «шоколадок» за казенний рахунок було верхом дурості, надто після того, як їм було виплачено двохсотвідсоткову компенсацію. Отже, жителі Вату-Вара роз'їхалися по усій Океанії, неширо дякуючи доброму чужому уряду, а пароплав зі смішною назвою «Paradise» повіз упертого Мбете Лакембу з його матінкою геть від скель Вату-вара.

Туди, де горбаті хвилі Атлантики омивають узбережжя Південної Кароліни, не забуваючи хлюпнути жменю солоних сліз і на крихітний насип кам'янистої землі Стрім-Айленда.

Вчинок жерця здивував не тільки головного західного Мбаті, але й односельців, які належали до однієї з Лакембою сім'ї-явуси; але якщо ти більше тижня провалявся в обіймах двохвостого злодія Туа-ле-іта, то від тебе слід очікувати будь-яких чудасій.

Мбете Лакемба знав, що робить, коли піднімався на борт «Paradise».

...капрал берегової охорони, височенний негр з виголоною головою, махав зі свого катера Старому Лайку – навіть капрал, який потерпав від похмілля, збагнув, що сьогодні старого обтяжує не тільки півсотня фунтів жиру, здатна замінити рятувальний жилет, але й неабияка порція поганого настрою.

* * *

Бар був порожній: ловив гав за шинквасом однорукий бородань-господар, спав, опустивши голову на стіл, Гирявий Абрахам, та ще сидів у кутку, за найчистішим столиком, незнайомий коротун у брезентовій рибальській робі.

Явно з чужого плеча.

Таким породистим коротунам більше личить строгий костюм-трійка і краватка, втричі дорожча за всі роби, які знайдуться у цілому селищі.

Щоразу, заходячи до цього похмурого приміщення, гордо поіменованого баром, Мбете Лакемба вражався пихатості стрім-айлендців. Назвати баром хижу, що тулилася до крамниці Вільяма Кукера, чією правою рукою свого часу поснідала прудка мако¹, було таким же перебільшенням, як... ну як наприклад назвати барменом самого Кукера.

– Як завжди, Лайку? – спитав однорукий, почекавши, доки Лакемба звикне до сутінку після сонця, яке пражило назовні.

Полудень диктував острову свої умови.

Старий кивнув, і Кукер хвицьнув двері. Бреньчання гітари стихло, і долинув брязкіт посуду – мексиканець-помічник стрімголов кинувся смажити бекон і заливати шкварки п'ятьма яйцями; смаки Старого Лайка не мінялися стільки років, що до них звикли, як до регулярної зміни дня і ночі.

Коротун у робі відірвався від вмісту чашки, яку він вивчав, сумно тримаючи перед самим носом, як всі короткозорі, тимчасово позбавлені окулярів, і натомість втупився у Мбете Лакембу.

Якщо спочатку він явно припускав, що темна масна рідина в чашці рано чи пізно перетвориться на каву, то зараз одному Богу було відомо, на кого він мав намір перетворити розжирілого старого.

– Добрий ранок! – коротун сумно пожував обкиданими простудою губами. – Мене звати Флакسمан, Александер Флакسمан. Доктор іхтіології. Сідайте, будь ласка, до мене, бо я скоро здохну від нудьги і не дочекаюся катера.

– Лакемба, – кинув старий, сідаючи навпроти.

Приреченість світанку мало-помалу просочувалася досередини, і ніздрі жерця тріпотіли, ловлячи сморід долі.

У бляклих очицях доктора Флаксмана спалахнули підозрілі вогники.

– Лакемба? – перепитав він і навіть відсюрбнув із чашки, чого раніше зовсім не збирався робити. – Мбаті Лакемба? Явуса але Соро-а-вуравура?

– Мбете Лакемба, – байдуже поправив старий. – Мбете, матангалі-мбете. Явуса На-ро-ясо. Туна-мбанга ндау лавакі. Оро-і?

Однорукий Кукер за шинквасомстойкою спохмурнів і подлубався пальцем у вусі.

– У моєму закладі говорять нормальною мовою, – буркнув він. – А хто хоче плюватися всякою поганню, хай вимітається на вулицю.

Було помітно, що коротун встиг неабияк остобісити Вільяму Кукеру, який і без того не вирізнявся поступливістю; просто раніше не знаходилося приводу присікатися до доктора іхтіології.

Кава йому не подобається, розумнику...

– Він запитав: чи не є я Лакембою з касти воїнів? – старий навіть не обернувся до розлюченого Кукера. – І чи не належу до спільноти «Тих, що збирають данину зі всього світа»? А я відповів, що від зачаття належу до касти жерців, матангалі-мбете.

– Саме так, – хихотнув коротун. – І ще ви додали, що у «того, хто випорожнюється камінням», препогана вимова. Думали, я не знаю діалекту Вату-вара?!

Жрець промовчав.

Розчаровувати гордого зі своїх знань коротуна було нижче гідності правильної людини – крім того, тоді довелося б пояснювати, що у «того, хто випорожнюється камінням» погана не лише вимова.

¹ Мако – *Issurus oxyrinchus Rasinesque*, оселедцева акула, найближчий родич великої білої акули. Одні з найбільш небезпечних для людини риб, що нерідко випливають з води і вихоплюють своїх жертв прямо з човнів. Довжина – до 4 м., вага – до 500 кг.

За «ндау лавакі» на батьківщині Мбете Лакемби викликали на поєдинок у рукавицях, вкритих акулячими зубами.

Оро-і?

– П'ять років, – похвалявся між тим Флаксман, – п'ять років свого життя я віддав вашим скелям, вашим бухтам і мілинам, і в першу чергу, вашим тасмниціям, шановний Мбете Лакемба! Якби мені хто-небудь сказав тоді, що сплинуть роки, мене змиє за борт і я опинюся на забутому Богом і урядом Штатів острові, де зустріну спадкового жерця зі спільноти На-ро-ясо, «Тих, що керують акулами», – присягаюся, я розсміявся б і плюнув йому межі очі!..

«А він розбив би тобі породисту пику,» – подумав Лакемба, схилиючись над яєшнею, яку щойно поставив на стіл сяючий мексиканець.

Коротун раптово похлинувся словами, немов перший же проковтнутий Лакембою шматок став доктору іхтіології поперек горла.

– Лакемба? – хрипко перепитав він. – Стривайте, стривайте... Туру-ноа Лакемба часом не ваша родичка?

– Це моя матінка, – з поваги до матері старий на мить перестав жувати і склав долоні перед лобом.

– Матінка?! Але ж саме її я просив... ні, благав дозволити мені побачити обряд ініціації вашої явуси! Той самий, про який згадував у своїх мемуарах падре Лапланте!.. на коліна навіть став – ні, й усе! Навідріз! Боже, ну чому ви, фіджійці, такі вперті? І чим я, доктор Флаксман, гірший за францисканця Лапланте?!

«Тим, що білий Лапланте теж Мбете, як і я, тільки називає Великого Нденгеї інакше,» – жрець продовжив сніданок, марно намагаючись відсторонитися від базікання доктора Флаксмана і викликаних ним спогадів.

– Треба вам той обряд, – гмикнув із-за шинквасу Кукер, дряпаючи нігтем дерев'яну панель. – Маєтеся дурнею...

На дереві залишалися ледве помітні світлі шрами.

– Ви не розумієте! Падре Лапланте писав, що члени явуси «На-ро-ясо» в день повноліття пірнають у бухту і пускають собі кров, приваблюючи акул! А потім – знаєте, як вони зупиняють атакуючого хижака?!

– Гарпунною рушницею, – фантазія не належала до сильних сторін однорукого Кукера.

– Дудки! Вони зупиняють акулу... поцілунком! І та не тільки полишає будь-які спроби зжертви божевільного, але й починає захищати його, якщо в бухті з'являється інша акула!

– Гей, Пако! – що є сили заволав Кукер. – Гей, сучий сину, черевиче нечищений, ти мене чуєш?

– Чую, господарю! – долинув із-за дверей голос мексиканця.

– Ми тебе сьогодні акулі кинемо! Зрозумів, неробо?

– Навіщо?

Мабуть, після восьми років роботи на Вільяма Кукера, Пако подібна перспектива не хвилювала.

– Наче живця! Вона на тебе, дурня, кинеється, а док її в дупу цілуватиме! Прямо під хвіст! Зрозумів?!

Пако не відповів – напевно, зрозумів.

Флаксман образився і на деякий час замовк, що цілком влаштовувало Лакембу; проте тепер завівся Кукер.

– Не знаю, які штуки витворює рідня Старого Лайка – хай хоч трахаються з акулами! – але коли зараза-мако відрубала мені руку по лікоть (Біл демонстративно помахав кудьтею в повітрі, немов це мусило присоромити коротуна), мені було не до поцілунків! І ось що я вам скажу, містере: ви, може, і велике цабе у себе в інституті, або звідки ви там випірнули; напевно, ви і на акулах тямитеся, як їхній президент, – не буду сперечатися. Але не треба

мене вчити, як з ними поводитися! Кращий поцілунок для хвостатої мерзоти – заряд картечі, або хороший гарпун, або гачок із чвертьдюймової неіржавіючої сталі; а найкраща подружка – динамітна шашка!

Немов в унісон останньому вигуку завищали петлі, двері бару відчинилися навстіж, і в отвір ринуло сонце. Чорний силует на порозі важко ворухнувся, скривавлений підгулялий бриз з моря обійняв гостя за широкі плечі і жбурнув ув обличчя присутнім жменю солі та йодистого смороду.

І ще – приреченості.

Тільки нюх цього разу підвів людей; всіх, окрім старого Лакемби. Заскочений на півслові Кукер здивовано кліпав і ніяк не міг второпати: що це на нього найшло?!

Розкричався ні сіло ні впало.

Люди мовчали, кліпали віями, а доля бродила берегом і сміялася. Мбете Лакемба виразно чув її сміх і скрадливі кроки, схожі на плюскіт хвиль.

Але це тривало недовго.

– Точно, Біллі! – гримнуло з порогу не гірше за динаміт, і двері з тріском зачинилися, відрізавши людей від кривавого сонця, свавільного бризу і запаху, який тільки прикидався запахом моря. – Запалив гніт – і догори черевом!

За мить до стійки протупав Ламберт Мак-Еванс, відомий усьому Стрім-Айленду як Малий Лемб². Він хряснув кулачищем по дерев'яному покриттю, голосно пустив вітри і озирнувся з надією: а раптом комусь це не сподобається?

На жаль, приводу відвести рибальську душу не трапилось.

– Зовсім життя не стало від триклятих тварюк! Четвертий день виходимо в море – і що? Болт анкерний з лівим різьбленням! Мало того, що жодної риби, так ще і половину сіток – на дрантя! Я ж казав: треба було відразу пристрелити ту бруднопузу бестію, я не я буду! Глянь, аж і Х'ю досі ряс топтав би, і весь Стрім-Айленд не ковзав по гальці голим... ет, та що там! Джину, Біл! Чистого.

Будь-яку тираду Малий Лемб закінчував однаково – вимагаючи джину.

Чистого.

– Перепрошую, то це ви і є містер Мак-Еванс? – раптом озвався іхтіолог.

– Ні, Майкл Джексон! – загиготів Кукер, знімаючи з полиці гранчатий бутель «Джим Біма». – Зараз заспіває.

Сам рибалка взагалі проігнорував питання.

– Та я, власне, саме з вами і збирався зустрітися! – повідомив доктор Флаксман, аж засяявши. – Про яку це «бруднопузу бестію» ви зараз розповідали? Чи не про ту акулу, щодо якої з вашого острова до новоорлеанського відділення Американського інституту біологічних наук надійшла телеграма?

– Ну? – похмурий Ламберт врешті повернувся до іхтіолога. – А якщо і так? Тільки ми, хлопче, телеграму до Чарлстона послали, а не до вашого сраного Нью-Орлеану!

– Цим неробам з Асоціації? – презирливо скривився Флаксман. – У них ледве вистачило клепок переправити ваше повідомлення в наш інститут. І ось я тут!

Ощаслививши присутніх останньою заявою, доктор піднявся, гордо обсмикнув рибальську роботу – це виглядало як мінімум кумедно – і почав представлятися. Представлявся Флаксман довго і охоче; навіть незворушний Лемб, якому, здавалося, було наплювати на все, у тому числі й на недавню загибель власного брата Х'юго, відірвався від джину і здивовано втупився в іхтіолога. А Лакемба доїдав принесену Пако яєчню і, як сказали б колеги доктора Флаксмана, «отримував від видовища естетичну насолоду».

² Лемб (lamb) – ягня (англ.).

Сьогодні він міг собі це дозволити.

– ...а також член КДА – Комісії з дослідження акул! – гордо закінчив Александер Флак-сман.

– І приплив сюди верхи на їздовій мако! – пхикнув Малий Лемб.

– Майже, – з несподіваною сухістю відрізав іхтіолог. – У будь-якому разі, я хотів би отримати відповіді на свої питання. Де акула, про яку йшла мова в телеграмі? Чому ніхто не хоче зі мною про це говорити? Суцільні недомовки, натяки... Спочатку присилаєте телеграму, а потім всі наче води в рот набрали!

Член КДА й таке інше явно починав закипати.

– Я вам відповім, док.

Двері знову грюкнули – цього разу за спиною капрала Джейкобса, того самого висо-чезного негра, що зранку махав Лакемби рукою. Капрал півгодини як змінився з ваhti і всю дорогу від гавані до закладу Кукера мріяв про легку закуску й ковток пива.

Захопившись безплатною виставою, присутні не помітили, що Джейкобс вже хвилин п'ять стовбичить на порозі.

– Тому що дехто справді набрав у рот води, причому назавжди. Три трупи за останній тиждень – це вам як? Будь-хто базікати закається!

– Але ви-то, як представник влади, можете мені розповісти, що тут відбулося? Я плив у таку далечінь, із самого Нового Орлеана, мало не потонував...

– Я можу, – задоволений, що його прийняли за представника влади, негр всівся за сусід-ній столик, і Пако миттю звів перед ним гору сендвічів, що стікали кетчупом, і запітнілий кухоль пива. – Я, любий мій док, можу, тільки нехай вже Ламберт почне. Якщо, звичайно, захоче. А я продовжу. Що скажеш, Малий?

– Думаєш, не захочу? – хижо вищирився Ламберт, блиснувши сталевими зубами крізь жорстку сиву щетину. – Правильно думаєш, капрал! Не захочу. Гей, Біл, ще джину! Не захочу – але розповім! Тому що цей ДУЖЕ вчений містер плаває в тому ж самому лайні, що і ми всі! Тільки він цього ще не знає. Саме час розтлумачити!

До бару увійшли іще один гурт: двоє таких же похмурих, як і Ламберт, рибалок, моло-дий хлопець з понівеченою лівою половиною обличчя (по щоці немов тертушкою прой-шлися) і тиха дівчина в непоказній сірій сукні з воланами...

Їй аж ніяк було не місце в закладі Кукера – але на тих, що увійшли, ніхто не звернув уваги.

Малий Лемб зібрався розповідати!

Це було щось новеньке, і всі, включно із новоприбулими, збиралися послухати – навіть Пако швиденько примостився в кутку і перестав мордувати свою гітару.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.